

Boomvalk *Falco subbuteo* valt ten prooi aan Slechtvalk *F. peregrinus*

Guido Keijl

De natuurhistorische collectie van Naturalis in Leiden is sinds 1997 grotendeels gehuisvest in een toren van twintig verdiepingen aan de westkant van de stad. De toren is een van de hoogste gebouwen in de wijde omgeving en het dak biedt dan ook een magnifiek uitzicht: op heldere dagen zijn bijvoorbeeld IJmuiden, Amsterdam, Den Haag en Rotterdam duidelijk herkenbaar. Het verwonderde na ingebruikname niemand dat er wel eens Slechtvalken in de omgeving werden gezien; het plaatsen van een nestkast was een logische gedachte. De kast is gebouwd en op het dak geplaatst in overleg met Werkgroep Slechtvalk Nederland, door omstandigheden echter pas in 2005. Bij plaatsing werden we verrast door plukresten van een Waterhoen (zie voor Latijnse namen de tabel). Sinds die tijd zijn er in de omgeving echter opmerkelijk weinig Slechtvalken gezien, en slechts een paar keer twee exemplaren tegelijk. Een broedgeval in deze nestkast lijkt dus nog altijd ver weg. Hoewel inmiddels met enige regelmaat prooiresten zijn gevonden, twijfelde een enkeling vanwege het nagenoeg ontbreken van waarnemingen aan de aanwezigheid van Slechtvalken, ook al lieten zowel locatie als prooikeuze (zie tabel) niet veel alternatieven open. In het vroege voorjaar van 2011 toonden videobeelden vanuit het tegenovergelegen ziekenhuis (LUMC) gelukkig een onmiskenbare, plukkende Slechtvalk op de rand van het dak, nota bene pal naast de nestkast. Mogelijk ondervindt Naturalis als broedlocatie 'concurrentie' van een zendmast in Oegstgeest, op ongeveer een kilometer afstand, waar naar verluidt vaak een of twee pleisterende Slechtvalken worden gezien. Ook in de binnenstad van Leiden zijn ze regelmatig aanwezig (waarneming.nl). De dichtstbijzijnde broedgevallen van Slechtvalken vonden tot nog toe plaats in Rijswijk en Leidschendam (waarneming.nl).

In maart 2011 troffen we aan de voet van de toren, recht onder de nestkast, restanten aan van een Meerkoe, waarna we direct het dak op gingen om poolshoogte te nemen. Het was immers mogelijk dat de Meerkoe zich had doodgevloden tegen de toren, maar het kon even goed een plukrest van een Slechtvalk zijn. Op het dak lagen inderdaad de overige delen van de Meerkoe, onder andere de losse kop en het borstbeen met happen eruit. Vanaf dat moment is vaker, zij het onregelmatig, op het dak gezocht naar prooiresten. De resultaten daarvan zijn aanvankelijk niet goed bijgehouden. Bij controle van eens per twee weken vonden we vaak één prooirest, maar bij wekelijkse controle eveneens. Bij tijd en wijle huist er dus een Slechtvalk, maar prooiresten lijken snel te verdwijnen, ofwel door de wind, ofwel door Kauwen, Eksters of meeuwen, die alle op het dak zijn gezien, ofwel door een combinatie van beide. Vaker controleren zou leuk zijn, maar is lastig uitvoerbaar.

Op 11 oktober 2012 vonden we een bijzondere prooi: een uiteengereten juveniele Boomvalk (zie Foto). De resten lagen hooguit enkele meters van elkaar. Hoewel een sullig rondvliegende juveniele Boomvalk ongetwijfeld geen partij is voor een ervaren Slechtvalk, is het de vraag of deze Boomvalk in de vlucht is gepakt. In de snavel van de Boomvalk zat namelijk een vrouwtje zuidelijke boomsprinkhaan *Meconema meridionale* geklemd. Zuidelijke boomsprinkhanen zijn altijd kortgeveugeld; deze was daarom met zekerheid niet in de lucht verschalkt. In Nederland klauteren de boomsprinkhaantjes in de herfst vaak tegen gebouwen, waarschijnlijk omdat die dan warmer zijn dan de omgeving. Sprinkhanen zijn een gebruikelijke boomvalkenprooi en worden soms in grote hoeveelheden gegeten (Sergio *et al.* 2001). Het is aannemelijk dat die ook op de grond worden gevangen. 'Onze' Boomvalk heeft de sprinkhaan vermoedelijk 'te voet' gevangen, om haar vervolgens elders, misschien wel het hoge dak van Naturalis, op te peuzelen. Misschien is het insect zelfs op het dak van Naturalis gevangen. Omdat zuidelijke boomsprinkhanen klein en zacht en dus gemakkelijk te verorberen zijn, valt te verwachten dat opeten spoedig na vangen gebeurde. Wellicht is de Boomvalk op de dakrand gepakt door de Slechtvalk. Alternatief, en waarschijnlijker, is dat de Boomvalk de sprinkhaan in de vlucht wilde oppeuzelen en toen is geslagen door de Slechtvalk. Beide opties zijn speculatief.

Restanten van geplukte juveniele Boomvalk, 11 oktober 2012, op het dak van de collectietoren van Naturalis, Leiden. De resten, voor de foto bijeengelegd, zijn opgenomen in de collectie (RMNH.AVES.168208). Vleugels en poten zijn duidelijk herkenbaar. De 'frummeltjes' in het midden zijn een deel van het heiligbeen en een dijbeen. Midden links ligt de kop in bovenaanzicht. De snavel wijst naar rechtsboven, het schedeldak ontbreekt grotendeels, de hersenen ontbreken. Aan de linkerkant van de snavel is behalve een plukje veren nog net de zuidelijke boomsprinkhaan zichtbaar; ook deze is bewaard en wordt te zijner tijd in de collectie opgenomen (Foto: Karen Bosma). *Remains of juvenile Hobby captured by Peregrine Falcon, 11 October 2012, on the roof of*

Naturalis Biodiversity Centre, Leiden. The remains, put together for the photograph, are now part of the scientific collection (RMNH.AVES.168208). Legs and wings are easily recognisable. The head lies just left of the centre; skull roof and brains are (largely) missing. Part of the sacrum and femur are visible in the centre, the southern oak bush-cricket lies immediately left of the bill.

Roofvogels eten niet vaak andere roofvogels, maar het is niet uitzonderlijk (Sergio & Hiraldo 2008, Buchanan 2012). Zo waren uit ons land als prooien van Slechtvalk tot voor kort Buizerd *Buteo buteo* en Torenvalk *F. tinnunculus* bekend (Bijlsma 1993). Slechtvalk is als broedvogel een relatieve nieuwkomer in ons land en staat hoog in de voedselketen. Met de huidige populatie, die dankzij nestkasthulp hoger is dan ooit tevoren, was het een kwestie van tijd voordat ook andere roofvogelsoorten in zijn klauwen terecht zouden komen. Boomvalk, zelf een behendige vlieger, was als prooi bekend van Havik *Accipiter gentilis*, maar bij mijn weten nog niet van Slechtvalk. Tot op heden zijn ten minste achttien verschillende vogelsoorten als prooi van Slechtvalk op het dak aangetroffen (Tabel 1), de meeste in lente en herfst (69% van de prooien waarvan het seizoen bekend is). Omdat er maar zo zelden een Slechtvalk wordt gezien, is het mogelijk dat hij (soms) alleen op of nabij de Naturalistoren slaapt, in de avond- of ochtendschemering in de buurt een prooi pakt en overdag in aantrekkelijker oorden vertoeft.

Tabel 1. Prooi-resten van Slechtvalk op het dak van Naturalis, Leiden, verzameld tussen juli 2005 en februari 2013, samengevat naar seizoen (lente = maart-mei). Vanaf zomer 2011 zijn ook 'nulcontroles' genoteerd (controles waarbij geen prooi werd gevonden). Van veertig controles is de datum bekend; 38 hiervan zijn gedaan in 2011-2013. *Seasonal distribution of prey remains of Peregrine Falcon as found on the roof of Naturalis Biodiversity Center (Leiden), collected between July 2005 - February 2013 (Spring = March-May). Since summer 2011 unsuccessful searches have been written down as well. Forty searches were dated, of which 38 in 2011-2013. Unknown: prey not possible to attribute to season.*

Prooi-soort <i>Prey species</i>	Lente <i>Spring</i>	Zomer <i>Summer</i>	Herfst <i>Autumn</i>	Winter <i>Winter</i>	Onbekend <i>Unknown</i>	Totaal <i>Total</i>
Boomvalk <i>Falco subbuteo</i>	-	-	1	-	-	1
Waterhoen <i>Gallinula chloropus</i>	-	1	-	-	-	1
Meerkoet <i>Fulica atra</i>	1	-	-	-	-	1
Goudplevier <i>Pluvialis apricaria</i>	-	-	-	1	-	1
Kanoet <i>Calidris canutus</i>	-	-	-	1	-	1
Bonte Strandloper <i>C. alpina</i>	-	-	-	-	1	1
Tureluur <i>Tringa totanus</i>	-	1	-	-	-	1
Houtsnip <i>Scolopax rusticola</i>	-	-	1	1	-	2
Watersnip <i>Gallinago gallinago</i>	-	-	1	-	-	1
Steltloper <i>Scolopacidae</i>	1	-	-	-	-	1
Meeuw <i>Larus spp.</i>	1	-	-	-	-	1
Postduif <i>Columba livia</i>	1	-	-	-	-	1
Gierzwaluw <i>Apus apus</i>	1	-	-	-	-	1
Zanglijster <i>Turdus philomelos</i>	-	-	2	-	-	2
Koperwiek <i>T. iliacus</i>	-	-	2	-	-	2
Kramsvogel <i>T. pilaris</i>	-	-	1	-	-	1
Merel <i>T. merula</i>	5	1	6	-	-	15
Spreeuw <i>Sturnus vulgaris</i>	-	-	-	1	-	1
Merel/Spreeuw <i>Turdus/Sturnus</i>	-	-	-	1	-	1
Kleine zangvogel <i>Small passerine</i>	-	1	-	-	-	1
Totaal <i>Total</i>	10	4	14	8	1	37
Geen prooivondst <i>No prey found</i>	4	2	3	2		11

Dank

Collega Mathijs Vegter nam het initiatief voor het maken en plaatsen van de nestkast, waarbij Peter van Geneijgen (Werkgroep Slechtvalk Nederland) betrokken is geweest. Steffan Bos plaatste een videocamera op zijn werkkamer in het LUMC en leverde het bewijs voor de aanwezigheid van een prooi-plukkende Slechtvalk. Collega's Karen Bosma, Sander Pieterse, Steven van der Mije en diverse anderen vergezelden me bij de excursies naar het dak en/of voerden controles uit tijdens mijn afwezigheid. Karen Bosma maakte de foto. Rob Bijlsma voorzag me van literatuur, Jos Vroege leverde commentaar op een eerdere versie.

Summary

Keyl G. 2013. Hobby *Falco subbuteo* as prey of Peregrine Falcon *F. peregrinus*. De Takkeling 21: 144-147.

On 11 October 2012, a plucked juvenile Hobby *Falco subbuteo* was found as prey of a Peregrine Falcon *F. peregrinus* on the tower of Naturalis Biodiversity Center in Leiden (21 stories high). The decapitated Hobby was still holding a freshly killed female Southern Oak Bush-cricket *Meconema medionale* in its bill. This small cricket species is short-winged, hence flightless, and must therefore have been captured on foot. Although it is most likely that the Peregrine captured the Hobby in flight, the fact that the latter was still holding the small, soft and easy-to-consume insect suggests the possibility that the Hobby was taken while sitting on the tower's ledge. The Peregrine's prey list showed at least 16 bird species, mostly thrushes (20 out of 37 prey items; Table 1).

Literatuur

- Bijlsma R.G. 1993. Ecologische atlas van de Nederlandse roofvogels. Schuyt & Co., Haarlem.
- Buchanan J.B. 2012. Change in merlin hunting behavior following recovery of peregrine falcon population suggests mesopredator suppression. J. Raptor Res. 46: 349-356.
- Sergio S. & Hiraldo F. 2008. Intraguild predation in raptor assemblages: a review. Ibis 150 (suppl. 1): 132-145.
- Sergio F., Bijlsma R.G., Bogliani G. & Wyllie I. 2001. *Falco subbuteo* Hobby. BWP Update 3: 133-156.

Adres: Brederodestraat 16a, 1901 HW Bakkum, g.o.keijl@casema.nl